

UTVÄRDERING SOM UTVECKLINGSREDSKAP – Undervisningssektorns etiska råds ställningstagande 10.11.2011

Utvärdering av utbildningen och undervisningen

Undervisningssektorns etiska råd framförde 11.12.2003 ställningstagandet **"Utvärdering av skolan"**. Rådet vill framhålla att dessa synpunkter fortfarande är aktuella när det gäller utvärdering av skolorna. Rådet vill dock betona vissa synpunkter som hänför sig till utvärderingen och som följer av den globala utbildningssituationen:

Utvärdering i internationell konkurrens

Finland är en del av ett vidsträckt internationellt verksamhetsfält på utbildningens område. Den finländska utbildningen utvärderas med flera olika internationella mätredskap på alla utbildningsnivåer. Till de mest kända hör OECD:s PISA-mätningar av 15-åriga skolelevs skolprestationer och högskolenivåns rankingstatistik, där hela världens universitet jämförs med varandra. När man studerar utvärderingsresultaten är det viktigt att beakta att i de flesta utvärderingar är det mycket inkommensurabla saker som har mätts och sammanställts till ett kombinerat jämförelsetal. Detta tals informationsvärde är mycket lågt, om man inte samtidigt kan få information om vilka saker som ingår i talet. På samma sätt förleder även detaljerade utvärderingstal oss att se endast de saker som man valt att mäta och inte den helhet där enskilda läroanstalter, lärare och studerande är verksamma.

Internationella utvärderingar lockar olika länder att konkurrera om rangordningen på den globala utbildningsmarknaden. Även vid nationella utvärderingar är det lockande att fästa uppmärksamhet endast vid placeringarna. Exempelvis när gymnasier jämförs bör man se den omvärld och de förhållanden där läroanstalterna arbetar. Skolornas utgångsläge kan variera väldigt mycket. Etiska rådet anser att det är bra att utvärderingsinformation används som hjälp för att utveckla utbildningen, men varnar samtidigt för att utbildningen inriktas enbart på att nå framgång i konkurrensen. Utvärderingarna omfattar i allmänhet endast några mätbara egenskaper. Om utbildningen inriktas enbart enligt dem finns det en stor risk för att utbildningen och undervisningen inskränks enbart till framgång i konkurrensen. Det leder till val där bildningsfaktorer som är viktiga för samhällets och individens utveckling grumljas. Utbildningens mål bör vara att erbjuda en så bra utvecklingsmiljö som möjligt för olika studerande och då bör utbildningen beakta mycket större och mångsidigare faktorer än vad som i allmänhet kan ingå i någon internationell jämförande mätning. De lokala faktorernas stora betydelse för utbildningen förutsätter dessutom att den allmänna utvärderingsinformationen relateras kritiskt till den faktiska situationen för närsamhället, läroanstalterna, lärarna och eleverna.

Det är skäl att utvärdera framgången genom någon slags mätning och se efter vilka faktorer som ligger bakom den. I vissa situationer kan framgång vara en följd av långsiktigt utvecklingsarbete och målmedveten strävan efter t.ex. jämlik utbildningspolitik, i vissa situationer är det åter fråga om ett enskilt fenomen (t.ex. att universiteten värdesätts enligt antalet Nobelpris). För att få en korrekt bild av utvärderingsinformationens tillförlitlighet och betydelse är det skäl att så öppet och transparent som möjligt berätta vilka egenskaper som mätts genom utvärderingen, dvs. indikatorerna. Bra

utvärderingsresultat får inte heller leda till att man slutar att utveckla utbildningen. Varje tidsperiod kräver att utbildningen utvecklas ur ett framtidsperspektiv.

Utvärdering vid evidensbaserad policy och praktik

Utvärderingsinformation är en central del av dagens dominerande evidensbaserade policy och praktik. Den kunskap som erhålls genom utvärdering behövs för att planera utbildningen. Mätningar och omfattande nationellt och internationellt material är mycket nödvändigt för att få en övergripande bild. Det är emellertid skäl att komma ihåg att den evidens som behövs när utbildningen och undervisningen planeras och besluten fattas inte utgörs av enbart statistik eller utredningar. Varje utbildningsplanerare och varje lärare får viktigt närkunskap om sin omvärld med hjälp av egna öppna och kritiska iakttagelser. Högklassig yrkesverksamhet innebär att lärarna strävar efter fortsatt utveckling. Det förutsätter att lärarna redan under utbildningen får beredskap att utveckla det egna arbetet systematiskt och att de även i sina egna läroanstalter har möjlighet att påverka användningen av utvärdering som ett redskap för att utveckla utbildningen och inläringen, inte som ett självändamål.

Utvärdering i det nationella utvecklingsarbetet

I den internationella utbildningsvärlden finns det ett otal olika modeller och praxis för utvärdering av utbildningen. I många länder testar man skolprestationerna upprepade gånger för att följa med inläringen. I vissa länder utvärderas även lärarnas resultat och effektivitet utgående från hur elevernas lyckas i testerna. Om man vill se läraryrket som ett högklassigt etiskt yrke så måste lärarna ha större handlingsfrihet och ansvar än att enbart träna eleverna inför testerna. I många länder är en tråkig biprodukt att läroplanerna inskränkts så de omfattar enbart sådana saker som testas. Läraren har blivit ett redskap för att uppnå de resultat som mäts och samtidigt krymper lärarens moraliska ansvar för elevens övergripande utveckling. Utvärderingen har många uppgifter och att koncentrera den enbart på slutprestationerna leder sällan till sådana korrigerande åtgärder som behövs under inlärningsprocessen och i synnerhet när det finns risk för marginalisering inom utbildningen och inläringen.

Utvärdering av utbildningen måste leda till förbättringar

Undervisningssektorns etiska råd vill betona utvärdering som ett redskap för att utveckla utbildningen. Då betyder det inte att så många som möjligt av de människor och aktörer som berörs av utvärderingen måste få vara med och planera eller genomföra den eller tolka resultaten. Utvärderingens uppgift är att hjälpa till att hitta faktorer som man kan glädja sig över och ge erkänsla för, men också sådana faktorer som kräver utveckling. Det är mycket sällan möjligt för någon ensam eller för en enda aktör att ändra på saker och ting inom utbildningen och undervisningen. Förändringar kräver samarbete och delaktighet även i utvärderingsprocesserna. Utvärderingen tittar inte heller endast bakåt, på tidigare praxis eller resultat. En utvecklande utvärdering ser framåt och då behövs mångsidigt och långsiktigt samarbete mellan olika aktörer.